ahrotekhnolohichnoho universytetu (ekonomichni nauky) – Proceedings of the Tavrida State Agrotechnological University (Economic Sciences), 1(2), 102-115 [In Ukrainian].

14. Marchenko, O. S. (2010). Natsionalna innovatsiina systema yak intehrator znan. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Ekonomichna teoriia ta pravo – Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav the Wise. Series: Economic Theory and Law.* Kharkiv : Pravo, *2, 24-34* [In Ukrainian].

15. Rehionalna innovatsiina systema: teoriia i praktyka. (2011). V. S. Ponomarenko (Ed.). Kharkiv: INZhEK [In Ukrainian].

16. Tsybulov, P. M. (2018). Tryrivneva model natsionalnoi innovatsiinoi systemy Ukrainy. *Nauka ta innovatsii - Science and innovation, Vol. 14, 3, 5-14* [In Ukrainian].

Токарєва Катерина Олегівна
кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
Магалова Валентина Арменівна
магістрант економічного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ

Досліджено деякі аспекти правового регулювання публічних закупівель в Україні. Виявлено відсутність досвіду застосування державних контрактів життєвого циклу, які включають в себе не тільки вартість придбання об'єкту, але й вартість його обслуговування і підтримки протягом усього терміну експлуатації. Обґрунтовано, що в сучасних умовах публічні закупівлі в Україні характеризуються низкою негативних тенденцій, як-то: надмірно висока частка неконкурентних процедур, поширена практика дискваліфікації учасників без зазначення причини, порівняно низька економія бюджетних коштів. Одним з найактуальніших напрямів підвищення ефективності державних закупівель в Україні є вдосконалення системи контролю над дотриманням принципів прозорості та справедливої конкуренції.

Ключові слова: правове регулювання, публічні закупівлі, процедура публічних закупівель.

Tokarieva Kateryna
PhD, Senior Researcher of Scientific Institute of Providing Legal Framework for the Innovative Development of NALS of Ukraine
Mahalova Valentyna
Master's Degree, V.N. Karazin Kharkiv National University

LEGAL REGULATION OF PUBLIC PROCUREMENT IN UKRAINE: THE CURRENT SITUATION AND AREAS OF IMPROVEMENT

Some aspects of legal regulation of public procurement in Ukraine are investigated. There is a lack of experience in applying government life-cycle contracts, which include not only the cost of acquiring an object, but also the cost of servicing and maintaining it throughout its lifetime. It is substantiated that in modern conditions public procurement in Ukraine is characterized by a number of negative tendencies, such as: excessively high proportion of non-competitive procedures, widespread practice of disqualification of participants for no reason, relatively low budget savings. One of the most urgent ways of improving the efficiency of public procurement in Ukraine is to improve the system of control over compliance with the principles of transparency and fair competition.

Keywords: legal regulation, public procurement, public procurement procedure.

Протягом останніх п'яти років в Україні спостерігається значне удосконалення нормативно-правової бази у сфері публічних закупівель. По-перше, впровадження електронної системи закупівель збільшує прозорість процедури проведення торгів завдяки вільному контролю з боку громадськості і бізнеса та дозволяє заощаджувати бюджетні кошти. По-друге, спрощення процедури публічних закупівель є важливим кроком у наближенні вітчизняного законодавства і ділової практики до рівня країн ЄС. Однак аналіз сучасного стану системи публічних закупівель свідчить про наявність низки проблем, що перешкоджають створенню в Україні ліберального еко-

номічного середовища, необхідного для підвищення ефективності державного сектору.

У сучасних умовах негативними тенденціями розвитку публічних закупівель в Україні є такі: 1) 77% тендерів здійснюються на неконкурентній основі через механізм прямих переговорів; 2) у 84,3% конкурентних торгів беруть участь не більше 3 претендентів; 3) у 43% випадків відхилення пропозицій учасників не вказується причина, що слід розцінювати як дискримінацію; 4) відсоток економії бюджетних коштів складає 2,8% від очікуваної вартості торгів та щороку знижується [3]. Унаслідок низької конкуренції (або її відсутності), щорічне збільшення вартості публічних торгів супроводжується зменшенням обсягу заощаджених коштів. Для вирішення цієї проблеми 19.09.2019 р. Верховною Радою України було ухвалено Проект Закону про внесення змін до основоположного Закону «Про публічні закупівлі» (далі – законопроект). Мета законопроекту – забезпечення ефективного та прозорого здійснення закупівель, створення конкурентного середовища у сфері публічних закупівель, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвиток добросовісної конкуренції. Ключові зміни передбачено за наступними напрямами: а) зниження порогів для закупівель товарів та послуг з 200 тис. грн. до 50 тис. грн., тобто введення обов'язкової процедури конкурентних торгів у діапазоні вартості 50–200 тис. грн.; б) запровадження терміну «аномально низька ціна»; в) заміна колективної відповідальності за результати закупівель на індивідуальну відповідальність уповноважених осіб з боку замовника [2].

На нашу думку, вищенаведені умови є необхідними, але не достатніми для підвищення економічної ефективності державних закупівель. Зокрема, законопроектом передбачено зниження порогової вартості лише для закупівлі товарів і послуг, однак, порогові значення для робіт залишатимуться незмінними. Для обґрунтування необхідності зниження порогу для закупівлі робіт, слід звернути увагу на деякі специфічні риси допорогових закупівель: а) проведення відкритого конкурсу для допорогових закупівель не є обов'язковим; б) конкурентна процедура торгів для допорогової закупівлі може проводитися навіть у разі, якщо заявку на участь надає лише один учасник [1].

Таким чином, закупівлі робіт на загальну вартість, що не перевищує 1,5 млн грн., можуть здійснюватися шляхом прямих переговорів (неконкурентної процедури), або в умовах відсутності конкуренції під час відкритих торгів. Роботи, а саме будівельні та монтажні, мають значну частку (близько 40%) у загальному грошовому обсязі публічних закупівель та є однією з перших галузей за кількістю виявлених порушень. Допорогові закупівлі робіт створюють умови для лобіювання інтересів конкретних постачальників. Для запобігання несправедливій конкуренції слід знизити поріг закупівель для робіт, який у сучасних умовах дорівнює 1,5 млн грн., щонайменше вдвічі. Цей захід є доцільним для забезпечення прозорості закупівельних процедур та підвищення економічного ефекту від конкурентних торгів.

Під час аналізу ефективності публічних закупівель в Україні було також виявлено відсутність досвіду застосування державних контрактів життєвого циклу (КЖЦ). На відміну від традиційної закупівлі, КЖЦ включають в себе не тільки вартість придбання об'єкту, але й вартість його обслуговування і підтримки протягом усього терміну експлуатації. Постачальник обслуговує об'єкт закупівлі за власні кошти протягом усього життєвого циклу до моменту його переходу у власність держави. При цьому, замовник отримує повну інформацію щодо необхідних витрат заздалегідь, що забезпечує передбачуваність майбутніх грошових потоків [4, с. 266].

Досвід зарубіжних країн свідчить про ефективність застосування КЖЦ для реалізації інфраструктурних проектів – побудови магістралей, транспортних сполучень, мостів. Прикладами найуспішніших країн за кількістю і обсягом укладених КЖЦ у 2018 р. були Туреччина, Нідерланди та Німеччина. Ці країни визначаються розвиненим нормативно-правовим забезпеченням у сфері спільних торгів, учасниками яких є тимчасові об'єднання юридичних осіб – консорціуми. Українське законодавство на даному етапі не регламентує порядок проведення спільних торгів, що ускладнює можливості залучення інвестицій для масштабних інфраструктурних проектів. І. К. Чукаєва з цього приводу вказує, що розвиток КЖЦ в Україні потребує низки заходів, а саме: 1) введення терміну «контракт життєвого циклу» до Закону «Про державні закупівлі»; 2) встановлення правових меж відповідальності всіх учасників КЖЦ в

інфраструктурних галузях з обов'язковим розподілом всіх можливих видів ризиків між ними; 3) стандартизація спільних торгів шляхом затвердження консорціумів як нової правової форми участі у тендерах; 4) розробка шаблонів спільних заявок на участь у тендері, планів-графіків виконання спільних робіт та інших зразків документації [5, с. 29-30]. В цілому зазначені аспекти є конструктивними, у той же час потребують певних коригувань з огляду на ті зміни, які вже відбулися у законодавстві. Зокрема, зазначимо, що наразі правовий механізм здійснення публічних закупівель в Україні закріплено Законом України «Про публічні закупівлі» [6]. Крім того,підкреслимо, що законодавець наразі не використовує категорію «державні закупівлі», замість неї законодавець оперує поняттям «публічні закупівлі».

Отже, у сучасних умовах публічні закупівлі в Україні характеризуються низкою негативних тенденцій, як-то: надмірно висока частка неконкурентних процедур, поширена практика дискваліфікації учасників без зазначення причини, порівняно низька економія бюджетних коштів. У зв'язку з цим, одним з найактуальніших напрямів підвищення ефективності державних закупівель в Україні є вдосконалення системи контролю над дотриманням принципів прозорості та справедливої конкуренції. Методами покращення контролю є зниження порогу для закупівель робіт, створення нормативно-правового забезпечення для впровадження контрактів життєвого циклу, стандартизація спільних торгів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Веб-портал Уповноваженого органу з питань публічних закупівель. URL: https://prozorro.gov.ua/

2. Про внесення змін до Закону України «Про публічні закупівлі» та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення публічних закупівель : закон України від 19.09.2019 р. № 114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20

3. Публічний модуль аналітики Prozorro. URL: https://bi.prozorro.org/hub/stream/aaec8d41-5201-43ab-809f-3063750dfafd

4. Ткачук Л. Т. Контракты жизненного цикла как новый механизм государственно-частного партнерства на региональном и муниципальном

уровнях. *Вестник Иркутского государственного технического университета.* 2012. № 3. С. 265-269.

5. Чукаева И. К. Контракты жизненного цикла: возможности и риски использования в рамках государственно-частного партнерства на Украине. *Формирование рыночных отношений в Украине.* 2019. №4. С. 24-31.

6. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 груд. 2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws.

REFERENCES

1. Veb-portal Upovnovazhenoho orhanu z pytan publichnykh zakupivel. URL: https://prozorro.gov.ua/ [In Ukrainian].

2. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro publichni zakupivli» ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia publichnykh zakupivel : zakon Ukrainy vid 19.09.2019 r. № 114-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-20.

3. Publichnyi modul analityky Prozorro. URL: https://bi.prozorro.org/hub/stream/aaec8d41-5201-43ab-809f-3063750dfafd [In Ukrainian].

Tkachuk, L. T. (2012). Kontrakty zhiznennogo tsikla kak novyy mekhanizm gosudarstvenno-chastnogo partnerstva na regionalnom i munitsipalnom urovnyakh. *Vestnik Irkutskogo gosudarstvennogo tekhnicheskogo universiteta - Bulletin of Irkutsk State Technical University, 3, 265–269* [In Russian].

Chukayeva, I. K. (2019). Kontrakty zhiznennogo tsikla: vozmozhnosti i riski ispolzovaniya v ramkakh gosudarstvenno-chastnogo partnerstva na Ukraine. *Formirovaniye rynochnykh otnosheniy v Ukraine – The formation of market relations in Ukraine, 4, 24–31* [In Russian].

4. Pro publichni zakupivli: Zakon Ukrainy vid 25 hrud. 2015 r. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws.

Гречко Ольга Олександрівна
кандидат юридичних наук, молодший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
Сучкова Анастасія Миколаївна
студентка Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого